

2022, Vol. 3(1), 223-241
© The Author(s) 2022
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2022.66
Article type: Research Article

Received: 13.01.2022
Accepted: 30.01.2022
Published Online: 01.02.2022

Emre Erdoğan*

Mesaiyi Unutanlar: COVID-19 Pandemisinin Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Çalışan Akademisyenler Üzerine Etkisi *Those Who Forget Working Hours: The Impact of the COVID-19 Pandemic on Academics in the Field of Political Science and International Relations*

Öz

COVID-19 Pandemisi bireylerin hem iş hem de özel yaşamlarında köklü değişimler yaşanmasına yol açtı. Pandeminin yarattığı endişe ortamının yanı sıra evdeki bakım yükünün artmasına karşın iş yaşamının uzaktan erişimli toplantılarda somutlaşan taleplerinde bir azalma olmadı, bilakis daha rekabetçi ve talepkar hale geldi. Amacını içinde yaşadığı dünyayı anlamak/açıklamak olarak tanımlayan sosyal bilim ile meşgul olan akademisyenlerin bu değişimden etkilenmemesi imkansızdı, özellikle incelediği alanın bir parçası olarak bu değişimden daha da fazla etkilenmiş olabiliriz. Türkiye’de siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında çalışan 258 akademisyenin Mart 2021’de yürütülen bir internet anketi çalışmasına verdikleri yanıtlardan yola çıkarak COVID-19 Pandemisi’nin akademisyenlerin iş ve özel yaşamı üzerindeki etkilerini keşfetmeyi amaçlayan bu çalışma, bu sürecin akademisyenler üzerindeki olumsuz etkisini açıkça gösterirken; toplumsal cinsiyet rolleri, yaş, unvan ve benzeri ayrışmaların olumsuz etkileri katladığını ortaya koymuştur. Araştırma çalışması, akademisyenlerin iyi olma halinin önceliklendirilmesi gerektiğini vurgulayarak sona ermiştir.

223

Abstract

The COVID-19 Pandemic has led to radical changes in individuals’ business and private lives. In addition to the anxiety created by the Pandemic and the increase in the burden of care at home, the demands of business life crystallized in online meetings did not decrease; on the contrary, the business life became more competitive and demanding. It was impossible for academics engaged in social science, who defined their purpose as understanding/explaining the world they live in, not to be affected by this change. As part of the field they studied, we might have been even more affected by this change. Based on the responses of 258 academics working in the field of political science and international relations in Turkey to an internet survey study conducted in March 2021, this study aims to explore the effects of the COVID-19 Pandemic on the professional and private life of academics, clearly reveals the negative impact of this process on academics. While showing, it revealed that gender roles, age, title, and similar segregations multiply the negative effects. The research study concluded by emphasizing that the well-being of academics should be prioritized.

Anahtar kelimeler

COVID-19, çalışma hayatı, yıpranma, toplumsal cinsiyet, akademik yaşam

Keywords

COVID-19, business life, burn-out, gender, academic life

* İstanbul Bilgi Üniversitesi, emre.erdogan@bilgi.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8352-4990.

Giriş

COVID-19 pandemisinin hepimizin yaşamı üzerindeki etkisini yadsımak mümkün değil, Mart 2020’den bu yana yalnızca kendimizin ve sevdiğimizlerin sağlıkları için kaygılanmakla kalmadık, hastalık evimize kadar geldi, bazılarımız da yeri doldurulmayacak kayıplar yaşadı. İş yaşamımız kökten değişti, önce zorunluluktan daha sonra da çok sayıda nedenden dolayı çalışma biçimlerimizi değiştirdik, bu süreçte işini kaybedenler ya da iş değiştirmek zorunda kalanlar oldu. Pandemi ev yaşamımızı da kökten değiştirdi. Ne kadar başarabildiğimiz ve yapabildiğimiz tartışmalı olsa da iş ve özel yaşamın mekânsal ayrımı sona erdi; uzaktan çalışmanın başlamasıyla kendimize bir çalışma alanı arayışına girdik, toplantılara mutfaktan, balkondan ya da yatak odalarından katılma kabul edilebilir bir pratik oldu. Pandeminin küresel düzeyde ya da ülke düzeyindeki ekonomik ve siyasal etkisini bireysel düzeyde de deneyimledik ve bir kez daha hiçbirimizin birer “ada” olmadığını ve çanlar çaldığı zaman hepimiz için çaldığını anladık. Pandemi sonrası döneme henüz erişmiş olmasak da, nasıl olabileceğine dair birçok distopik tahayyül var.

Dünya bu kadar hızlı değişirken ve biz de bu değişimden nasibimizi alırken; sosyal bilimciler olarak başka bir vazifeyi de kaçınılmaz olarak üstlendik – yaşanan olguyu araştırmak, anlamak, yorumlamak ve karar vericilere yol göstermek. Bütün bir bilim camiası pandemi sürecinde virüsü teşhis etmeye, aşılar ve tedaviler geliştirmeye çaba harcarken; sosyal bilimcilerin de bu çabaya dahil olması şaşırtıcı ya da yanlış değil doğal olarak. Salgının erken günlerinde dahi pandeminin yönetiminde sosyal bilimcilere rol düştüğü konusunda çok etkili yayınlar yapıldı (Cornwall, 2020; Van Bavel vd., 2020; Schwarz ve Stensaker, 2020). Ülkemizde de sosyal bilimcilerden oluşan bir Toplum Bilimleri Kurulu kuruldu, TÜBİTAK sosyal bilimlere yönelik bir proje çağrısı yaparak yüzden fazla araştırma projesini destekledi. Sosyal bilimlerin, “doğal” bilimlere göre daha düşük bir statüde görüldüğü bir kültürde¹, sosyal bilimcilerin rolüne dair bir farkındalığın olmasını aslında olumlu bulmak gerekir, bu yaşanan dönemin sosyal bilimlerle uğraşanlar için ne tür bir etki yarattığını ise orta ve uzun vadede daha net görebileceğiz.

Ancak sosyal bilime ve sosyal bilimle uğraşanlara pandemiyle mücadelede bu rol verilirken, bu çabanın son derece olumsuz şartlar altında gerçekleştirilmesinin beklendiği de farklı birçok çalışma alanında olduğu gibi göz ardı edildi. Sosyal bilimci dediğimiz kişi, tıpkı diğer bilim insanları gibi, bir insan olarak yaşanan sağlık krizinden doğrudan ve dolaylı olarak etkilendi. Toplumunu anlamak için sarf ettiği çaba, yaşamını “sağlıklı” bir şekilde sürdürebilmek için harcadığı çabayla aynı yerden besleniyor ve ne yazık ki insanların harcaabileceği çabanın da bir sınırı bulunmakta, sınırsız kaynaklara sahip değiliz. Araştırmak, öğretmek, yazmak, paylaşmak gibi akademik etkinlikler; akıl ve beden sağlığını koruyabilmek, sevdiklerini destekleyebilmek, iyi bir ebeveyn, evlat ya da arkadaş olmak için çaba harcadığımız bir dönemde her zamankinden daha zor. Üstelik, pandemi döneminde yaygınlaşan “toksik üretkenlik” ya da “koşuşturma kültürü” (Utoft, 2020), daha fazla çalışmadığımız ve üretmediğimiz için utanç içinde bırakarak, yaşama çabamızı daha da zor hale getiriyor.

Tam bu noktada dikkatimizi pandeminin toplum üzerindeki etkilerine olduğu kadar, bizim, genel olarak bilim insanlarının ve özel olarak da sosyal bilimcilerin, nasıl etkilendiğimize yöneltmemiz gerekiyor. Araştırmacının olanbiteni büyük bir tarafsızlıkla gözlemleyip not eden “Marşlı” olmadığını; tam bir öznellik içerisinde hem içinde yaşadığı toplumdan hem de araştırmanın kendisinden etkilenip dönüştüğünü nihayet kabullenmeye başladığımız bu dönemde; bizim “nasıl olduğumuzu” yok sayarak, “ne ürettiğimize” odaklanmak; başlı başına bir yöntemsel hata ve daha önemlisi büyük bir adaletsizlik. Çünkü içinde bulunduğumuz dönemde “üretebilmek” herkese eşit derecede dağıtılmış bir haktan çok toplumsal koşulların, sahip olunan sermayelerin, sorumlulukların, sınıfsallıkların ve toplumsal cinsiyet rollerinin sınırladığı bir “yapabilirlik” sorunu² – bu sorunu yok saymak eşitsizliklerin daha kurumsallaşmasından ve pekiştirilmesinden öteye götürmez.

Pandeminin birinci dalgasının “sönümlendiği” 2020 yılının yaz aylarında, kendileri de salgının olumsuz sonuçlarından etkilenmiş bir grup sosyal bilimci olarak –aslında siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler uzmanları da diyebiliriz– mesleğimizin hali üzerine bir dizi enformel tartışmayı tabii ki Zoom platformu üzerinden yürüttük. Yaptıklarımızı ve yapamadıklarımızı üzerinde konuşurken, mesleğimizin bu mesleği icra edenler üzerinden bir resmini çekme fikri aklımıza geldi. Hepimiz kendi fanuslarımız içerisinde olabildiğince çok sayıda “meslektaş” ile tanışıyor, bir şekilde “hemhal” olabiliyoruz; ancak bu anekdotların alanın gerçek durumunu anlamaya yetmediğinin farkında olacak kadar da yöntem bilgisine sahibiz. Bu amaçla, yine enformel olarak bir dizi saha araştırması yürütmeyi, bu araştırmaların odağına da “siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler çalışan” akademisyenleri koymayı planladık. Araştırma gündemimiz derinlemesine görüşmeler, odak gruplar ve anket çalışmalarını içeriyordu. Ancak yaşamın getirdiği diğer yükler bu gündemin sadece bir kısmını gerçekleştirmemize izin verdi, bir anket taslağı hazırladık, diğer aşamalar da başka bir “bahara” kaldı. Kurumsal bir çatı altında gerçekleşmeyen, gönüllülükle sürdürülen enformel bir araştırma çabasının tipik kaderi olarak diğer kurumsal önceliklerin arkasına itildi, bu da belki de başlı başına bir “oto-etnografi” konusu. Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplininde çalışan akademisyenleri tasvir etmeyi amaçlayan bu anket çalışması aşağıda daha detaylı bahsedeceğimiz üzere birden fazla araştırma sorusundan oluşuyordu, bu sorulardan biri de pandemi koşullarında nasıl yaşadığımız üzerineydi. Mart 2021’de tamamlanan anket çalışmasının diğer modülleri de çok zengin bilgiler sunuyor, ancak pandemiyle ilgili sorulara eğilmenin aciliyet taşıdığı inancıyla sadece bu modülle ilgili bulguları tartışacağız; diğer bulguları katılımcılık açısından daha zengin bir ortamda sunmayı umuyoruz.

Makale, bir “görüş” yazısı olması hasebiyle, akademik bir dil ile bireysel çıkarımlar arasında bir yerde bulunuyor. Basit betimsel istatistikler olduğu kadar, iki değişkenli analizler ve bazı çok değişkenli analizlere de yer veriyoruz, ancak makalede istatistik dozunu okuyanı boğmayacak düzeyde tutmamız gerektiğinden, karmaşık tabloları makaleye eklemedik, istek olursa paylaşabiliriz. Makale genel olarak araştırma sorumuzu biçimlendiren kuramsal çerçevenin kısa bir özetiyle başlıyor, daha sonra bulguları tartışıyoruz. Sonuç bölümünde ise dikkatimizi

“araştırmacının iyi olma haline” ve eşitsizliklere” odaklanmamız gerektiğini hatırlatarak bitiyor. Bu noktada yazım sırasında kullanılan “biz” kipine de bir açıklama gerekiyor. Sosyal bilimciler olarak anlattığımız öykünün “bizim öykümüz” olduğunun farkındayız, o yüzden bu özdeşleşmeyi inkâr etmek gereksiz bir nesnellik iddiası taşımak olur. İkinci olarak yukarıda da belirttiğim gibi bu araştırma gündeminin ve araçlarının oluşturulmasında çok sayıda kişi enformel olarak yer aldı, anket sorularının oluşturulmasından sonuçların tartışılmasına kadar bol miktarda görüş alışverişi yapıldı. Ancak bulguların makaleye dönüştürülmesi işi tek bir kişi –ben– tarafından yürütüldüğünden, benim önyargılarım, beklentilerim ve yorumlarımdan oluştuğundan, bu metin tek imzalı olarak hazırlandı, bütün görüşlerin sorumluluğu bende olmakla birlikte; buraya kadar tek başıma yürümediğimden o yaptığımız zengin tartışmaları yansıtmak amacıyla “biz” dilini kullandım, alternatifi o zenginliği yok saymak olacaktı.

Araştırma Soruları ve Kuramsal Çerçeve

Anket çalışmasında yanıtlanmaya çalıştığımız araştırma soruları hemen her çalışmada olduğu gibi birden fazla. Öncelikle “Türkiye’de çalışmakta olan siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler akademisyenleri” olarak tanımladığımız geniş kitlenin bir tarifini yapmak istedik; yaş, cinsiyet ve benzeri demografik bilgilerinin yanı sıra eğitimlerini nerede yaptıkları, hangi alanlarda çalıştıklarını keşfetmek bu çalışmanın amaçlarından biriydi. Tabii ki bu betimlemeyi yaparken farklılıkları da görmeyi umuyorduk.

İkinci araştırma sorumuz, akademisyenlerin “çalışma yönelimlerini” keşfetmeye yöneldi. Gerek küresel olarak, gerekse de ülkemizde son dönemde görülen akademik dünyanın işleyiş biçimindeki değişimin, akademisyenlerin çalışma ve üretme yönelimlerinde ne gibi bir etki yarattığını anlamayı amaçlıyorduk. Üniversitelerin daha rekabetçi hale gelmesi, bu rekabetin metrikler ve sıralamalar üzerinden gerçekleştirilmesi ve bunun sonucunda da akademik dünyada “yayın yap ya da yok ol” (*publish or perish*) baskısının artması hepimizin yakından gözlemlediği değişimler arasında (Münch, 2014; Amsler ve Bolsmann, 2021). Bunun yanı sıra, üniversiteler arasındaki rekabetin akademisyenleri daha fazla görünür kılmaya yönelttiğini biliyoruz; bu sadece kurumlar arasında değil, akademik bireyler arasındaki rekabetin de bir parçası. Bourdieu’nün *Homo Academicus* adlı eserinde detaylı bir biçimde anlattığı üzere, akademisyenler de ellerindeki sermayelerle rekabet etmekte, görünürlük de bu rekabette kullanılacak sembolik sermayenin unsurlarından bir tanesi (1988). Günümüzde internet platformlarının egemenliğindeki sosyal medya da görünürlük yarışlarının belki de en sert biçimde gerçekleştiği ortamlardan biri.³ Üretilen bilginin sadece yaygınlaştırılmasına değil, “vulgarize” edilip kamuoyunda kolayca dolaşabilmesine olanak sağladığı ve “sadece ünlü olduğu için ünlü olan” (Hall, 2014) akademisyenlerin doğmasına yol açabildiği için sosyal medyanın da akademik yaşamın “ayrılmaz” bir parçası haline geldiğini söyleyebiliriz.

Bu amaçla, anket çalışmasına katılan akademisyenlerin yayın geçmişleri ve yayın önceliklerinin yanı sıra geleneksel ve yeni medyada görünürlüklerine de odaklandık. Eğer izlenim-

lerimiz doğruysa zaman içerisinde daha fazla metrikleştirilebilir yayın yapmaya, geleneksel ve sosyal medyada daha fazla görünür olmaya ve bu görünürlüğü getirilerini daha fazla içselleştirmiş bir akademik nesle şahit olacağımızı düşünüyorduk, bu merakımızı gidermeye yönelik bazı sorular da koymuş olduk.

Üçüncü araştırma sorumuz, içinde yaşadığımız COVID-19 pandemisinin akademisyenlerin yaşamını nasıl etkilediğini anlamaya yönelikti. 2020'nin Mart ayından itibaren yaşadığımız değişimin hacmi tartışılmaz. Çok kısa bir süre içerisinde derslerimizi “uzaktan eğitime” uyarlamak zorunda kaldık, gündelik rutinlerimiz değişti ve hemen hepimiz hiç alışık olmadığımız biçimde günün tamamını evimizde geçirmeye başladık. Aile üyelerimizle belki de yeniden tanıştık, çocuklu olanlarımız çocuklarının bakımıyla, uzaktan eğitimdeki “performanslarıyla” ve ruh sağlıklarını koruyabilmeleriyle ilgilendik. Bütün bunları da hepimizin taşıdığı “endişe” ve “korku” duygularının etkisi altındayken gerçekleştirmeye çalıştık. Ülkeden ülkeye farklar olsa da, pandemi döneminin akademisyenler üzerinde sayısız olumsuz etkisi olduğu gösterildi. Bu olumsuz etkiler arasında işe yabancılaşma, aşırı kaygılanma, iş güvencesizliği, üretmemeye kaygısı gibi çok sayıda psikolojik faktör olduğunu biliyoruz (Anwer, 2020). Bu olumsuz etkilerin sadece akademik yaşamda görüldüğünü söyleyemeyiz, muhtemelen bu dönemde hemen herkeste sayılan olumsuz etkiler bir derece görülmekteydi, karşılaştırmalı çalışmalar bunu gösteriyor (Ding vd., 2021; O’Sullivan vd., 2021; Yamada vd., 2021).

Bu makalede araştırma sorularımızdan sadece üçüncüsüne odaklanıp, COVID-19 pandemisinin üzerimizdeki etkisini anket verilerine dayanarak tartışmaya açacağız. Anket çalışmasıyla derlediğimiz verilerin araştırmanın diğer sorularına verdiği yanıtlar da doğal olarak tartışmaya değer, ancak bu tartışma bir görüş ya da refleksiyon yazısının sınırlarını mutlaka aşacaktır, bu nedenle diğer bulguları daha farklı platformlarda ele almayı planladık. Dolayısıyla, bu makale çerçevesindeki tartışmamız, pandeminin biz akademisyenlerin yaşamını nasıl değiştirdiğini göstermeye çalışmakla sınırlı kalacak.

COVID-19 pandemisinin akademisyenlerin iş yaşamı üzerindeki etkisini anlayabilmek için akademik faaliyetlerin dağılımına odaklandık, sıradan bir günümüzü nasıl geçirdiğimizi anlayabilmek için bazı sorular sorduk. Daha sonra hepimizin birinci elden deneyimlediği uzaktan eğitim ve uzaktan eğitime geçiş hakkındaki algılar konusunda da bir dizi soruyu katılımcılara yönelttik. Aynı perspektifte, pandemi sürecinin katılımcıların ev/iş yaşamı üzerindeki etkisini anlamaya çalışırken, akademisyenin iyi olma halini anlayabilmek için de bazı sorularımız oldu.

Bütün bu araştırma sorularımızın –araştırma alanlarımızın, yöntemlerimizin; araştırma yönelimlerimizin ve pandeminin üzerimizdeki etkisinin– içinde bulunduğumuz bazı toplumsal-liklardan doğrudan etkilendiğini kabul etmemiz gerekiyor, dolayısıyla araştırma sonuçlarını yorumlarken bu faktörlerin etkilerini de anlamaya çalıştık. Bu faktörlerden birincisi, şaşırtıcı olmayarak toplumsal cinsiyet rollerimiz. Akademik yaşam her ne kadar eşitlikçilik iddiasında bulunursa bulunsun, toplumsal cinsiyet rolleri akademik yaşamda da eşitsizliklere yol açan bir etken oldu, bu eşitsizlikler çalışma alanlarındaki farklılıklardan, yöntem tercihlerine; üstleni-

len idari görevlerden, kamuoyunda görünürlüğe kadar birçok konuyu etkiledi. Keza evdeki iş yükünün eşit dağılmaması da kadınların akademik çabalarının önünde bir engel olarak ortaya çıktı (Knights ve Richards, 2003). Pandeminin kendine özgü koşulları da toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizliklerin artmasına yol açtı (Breuning vd., 2020; Kim ve Patterson, 2020; Minello, 2020; Cui ve Zhu, 2021; Dokca-Filipek, 2021), tabii ki bu eşitsizlikler sadece akademiyle sınırlı değildi, pandemi toplumdaki genel toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini arttıran bir faktör olarak ortaya çıktı (Utoft, 2020; Wenham vd., 2020; Dang ve Nguyen, 2021; Plutnikof ve Utoft, 2021; Yaborski vd., 2021; Kim ve Patterson, 2022)

İkinci olarak nesil farklılıklarının da pandeminin olumsuz sonuçlarından nasıl etkilendiğimizi gösterdiği kanısındayız. Her ne kadar “nesil” kavramı kolaylıkla kullanılsa da çok boyutluluk içerir. Öncelikle, bizim bağlamımızda nesil, yaş farklılıklara işaret eder. Tek bir akademik kurumda farklı yaşlarda akademisyenler görev yapar, bu da yaşa dayanan çatışma ve gerilimleri kurumun içerisine taşır. İkinci olarak, yaş, aynı tarihsel olaylara şahit olmuş bireylerin oluşturduğu nesil kavramına da işaret eder; farklı nesillerin farklı sosyalizasyon deneyimlerine ve değer setlerine sahip olduğu göz önünde tutulursa, farklı nesiller arasındaki farklar da pandemiyi nasıl deneyimlediğimizi etkileyebilir (Kyvik ve Aksnes, 2015). Son olarak, yaş, akademik hiyerarşideki unvanla da ilişkili olduğundan, pandeminin yarattığı olumsuzluklar akademisyenin hiyerarşideki yerine ve çoğu zaman bu yerle bağlantılı olarak yaşına göre değişerek deneyimlenebilir. Bu noktada genç nesillerin dijital teknolojileri kullanma konusunda daha yetkin olmaları nedeniyle (Boukacem-Zeghmouri ve Schöpffel, 2013) pandemi sürecindeki uzaktan eğitime/çalışmaya geçişten daha az olumsuz etkilenmiş olmaları da mümkündür.

Araştırma bulgularını tartışırken, göz önünde tutacağımız üçüncü faktör seti de gerek Türkiye’de gerekse de küresel olarak deneyimlerimizi biçimlemiş olabilecek bazı kurumsal etkenler. Çalışılan kurumun vakıf ya da devlet üniversitesi olması bu faktörlerden biri.

Anket verimiz, bu alanda yürütülmüş olan ender çalışmalardan biridir. Farklı disiplinlerden araştırmacıların Türkiye’de çalışmakta olan akademisyenlerin iş yaşamına bakışlarını (Kutlutürk ve Yıkılmaz, 2021), uzaktan eğitime dair değerlendirmelerini (Kurnaz ve Serçemeli, 2020; Karadağ vd., 2021; Saruç ve Aslantürk, 2021) ve COVID-19 salgını konusundaki algılarını (Çınar ve Küçükali, 2020; Ceyhan ve Uzuntarla, 2020) keşfetmeye yönelik sınırlı sayıda çalışmaya erişmek mümkündür. Bizim çalışmamızın Türkiye’de hem siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bilimi alanında çalışan farklı üniversitelerdeki akademisyenlere odaklanması hem de yukarıda aktarmaya çalıştığımız üzere birçok farklı boyutla konuyu ele alması nedeniyle bu alana katkı sunacağını umuyoruz.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırma çalışması, COVID-19 salgınının birinci yılının tamamlandığı 2021’in Mart ayında yürütüldü. İlgili tarihte üniversiteler yaklaşık bir yıldır uzaktan eğitime devam etmekteydi-

ler, dolayısıyla alınan yanıtlarda bu bir yılın izleri açıkça görüldü. Çalışmada kullanılan soru formu İstanbul Bilgi Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 5 Şubat 2021 tarihinde onaylandı. Hazırladığımız soru formu Qualtrics internet anketi platformuna taşınarak, üniversitelerin ilgili bölümlerinin internet sitelerinden derlenen 2.105 e-posta adresine iletildi. Aynı süre içerisinde potansiyel katılımcılara üç defa hatırlatma iletilerek araştırmaya yeniden davet edildiler. Araştırma çalışması sonuçlandığında analizler için kullanabileceğimiz 258 anket katılımcısı bulunmaktaydı.

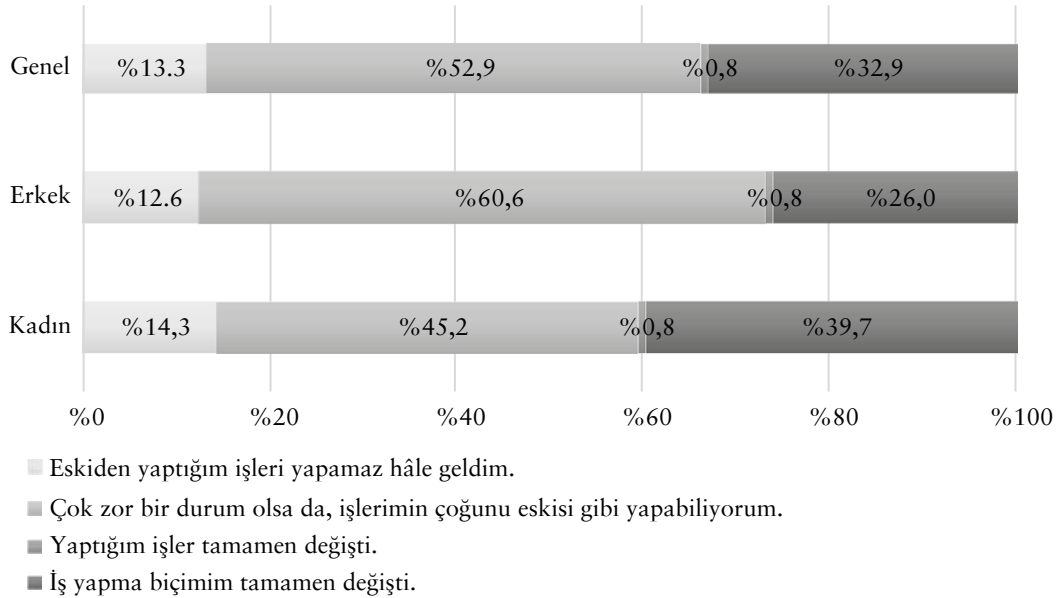
Niceliksel çalışmalarda mutlaka yanıtlanması gereken bir soru burada da karşımıza çıkıyor: Elimizdeki veriler ne kadar temsili? Başka bir deyişle buradaki yanıtlardan öğrendiklerimizi Türkiye’de çalışmakta olan siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler akademisyenlerine ne kadar genelledebiliriz? Aslında kâğıt üstünde genellememizin önünde bir engel yok. Evreni “e-posta adreslerine erişebildiğimiz akademisyenler” olarak tanımladığımız sürece, herhangi bir örneklem çekmeden, bütün veritabanına iletmiş durumdayız; bizim yöntemimizde bu evrenin bazı üyelerini dışlayacak sistematik bir hata yok.

Öte yandan görüldüğü üzere, 2105 adreslik listenin tamamı da anketi doldurmadı. Bazı adresler geçersizdi, muhtemelen kullanıcılar o kurumda çalışmamaktaydı ama e-posta adresleri değiştirilmemişti. Bazı kullanıcılar birden fazla adresle kayıtlı gözüküyorlardı, haklı olarak katıldılarsa da sadece bir tanesine katıldılar. Ama daha önemlisi, kayda değer sayıda davetli araştırmaya katılmamış durumdaydı, bazılarıysa başlamış ve yarıda bırakmıştı. Bu da bize yanıtlama sürecinde de bir “kendi kendini seçme” süreci olduğunu gösteriyor. Acaba kimler bu anket formuna yanıt vermemeyi ya da yarıda bırakmayı tercih etti, bunu net olarak bilmemiz mümkün değil. Ancak, eğer ankete katılanlarla katılmayanlar arasında sistematik bir fark varsa (cinsiyet, yaş, konum, ideoloji, anketi göndereni tanıma, vs.), bu farkın yanıtlara da yansması mümkün. O zaman da teknik olarak öne sürülebilecek “temsiliyet” iddiasının geçerli olduğunu söyleyemeyiz. Aslında bütün internet anketleri gibi bu çalışma da sadece ankete katılanları temsil eder.

Temel Bulgular

Anket çalışmasının bulgularını detaylı bir biçimde tartışmaya başlamadan önce katılanların profilini bir ortaya koymak gerekir. Anket katılanlar arasından yanıtları analizlere dahil edilen 258 kişinin yüzde 49,6’sı erkek, yüzde 49,6’sı kadın ve binde 8’i bu soruya yanıt vermek istemediğini belirtmiş. Yaş dağılımına baktığımızda yüzde 21’lik bir kesimin 35 yaş ve altında olduğunu, 36-45 yaş diliminde olanların oranının yüzde 38, 46-55 yaş dilimindekilerin oranınsa yüzde 12 olduğunu görüyoruz. 56 yaş ve üzeri olanların oranı yüzde 10. Yaklaşık yüzde 20’lik bir kesimse bu soruya yanıt vermemiş. Katılımcıların yüzde 16’sı yüksek lisansını, yüzde 84’üse doktorasını bitirmiş. En son derecesini aldığı eğitim kurumu Türkiye’de olanların oranı yüzde 66, yüzde 33’lük bir oransa eğitimi yurtdışında tamamlamış.

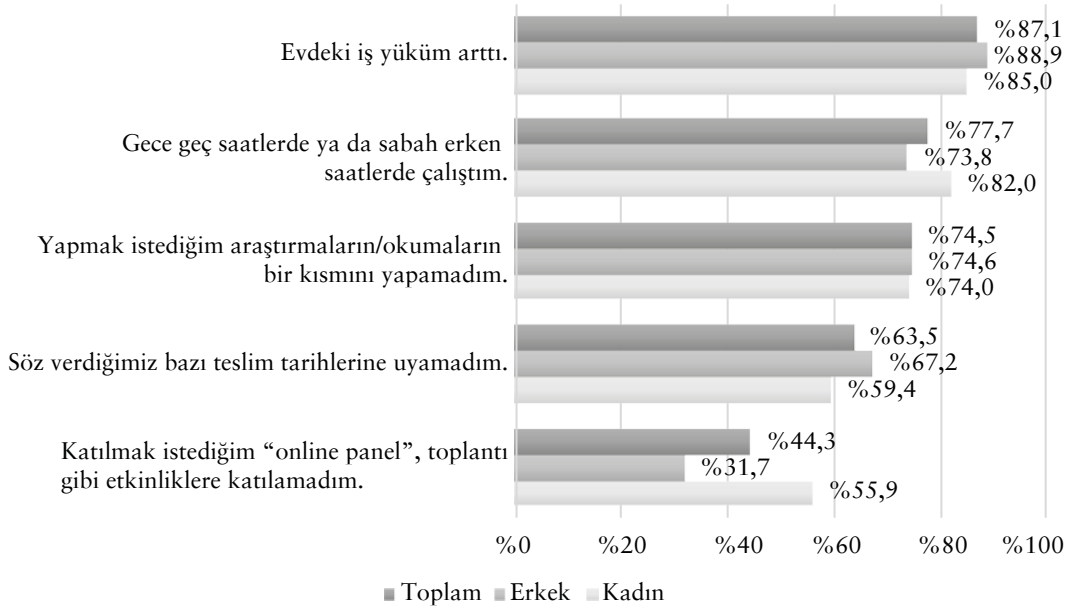
Çalışma deneyimine baktığımızda katılımcıların yüzde 53'ünün devlet, yüzde 47'sinin vakıf üniversitelerinde çalışmakta olduğunu görüyoruz. Kurumunda 5 yıl ve daha kısa bir süredir çalışanların oranı yüzde 41, 6-14 yıl arası çalışanların oranıysa yüzde 39. Yüzde 21'lik bir kesimse aynı kurumda 15 yıl ve uzun bir süredir çalıştığını belirtmiş. Çalışmamıza katılanların yüzde 23'ü araştırma görevlisi, yüzde 35'i doktor öğretim üyesi, yüzde 22'si doçent ve yüzde 18'i de profesör unvanlarına sahip.

Şekil 1

COVID-19 Pandemisinin Yaşam Üzerindeki Etkisi

Katılımcılara “COVID-19 salgını yaşamınızı nasıl etkiledi?” sorusunu yönelttiğimizde, yaklaşık yarısı çok zor olsa da işlerinin çoğunu eskisi gibi yapabildiğini söylemiştir. Bu oran erkek katılımcılar arasında yüzde 61, kadınlar arasında yüzde 45'tir. İş yapma biçiminin tamamen değiştiğini söyleyenlerin oranı yüzde 33'ken, bu oranın kadınlarda yüzde 40'a çıktığını, buna karşılık erkek katılımcılarda yüzde 26 olduğunu görüyoruz. Bu soruya verilen yanıtlarda katılımcının cinsiyetine bağlı bir farklılaşma görülmektedir, erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla işlerini eskisi gibi yapabildikleri algısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2=6,6$; $p.=0,08$). Kontrol ettiğimiz diğer değişkenlere baktığımızda, 56 yaş ve üzerindeki katılımcılar arasında işlerini eskisi gibi yapabildiğini söyleyenlerin oranının yüzde 80'e ulaştığını görüyoruz, bu fark da istatistiksel olarak anlamlıdır.

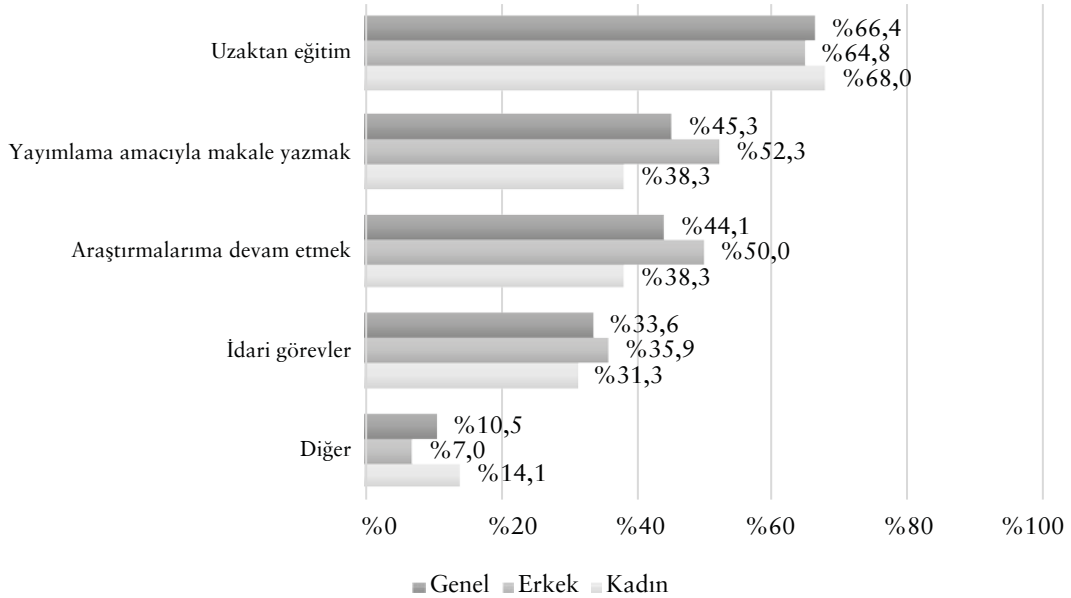

Şekil 2

COVID-19 Pandemisinin İş Yaşamı Üzerindeki Etkisi

COVID-19 pandemisinin iş/ev yaşamı üzerine etkilerini sorguladığımızda, olumsuz olarak etkilenenlerin oranının oldukça yüksek olduğunu görmekteyiz. Yaklaşık yüzde 90'lık bir kesimin evdeki iş yükünün arttığı görülmektedir ($\chi^2=14,7$; $p.=0,00$). Yüzde 78'lik bir oranda katılımcı gece geç saatlerde ya da sabah erken saatlerde çalışmak zorunda kalmıştır, bu oran kadın katılımcılarda yüzde 82'dir. Dörtte üçlük bir oranda katılımcı yapmak istediği araştırmaları/okumaları yapamadığını söylemiştir. Söz verdiği teslim tarihlerine uyamayanların oranı yüzde 64'tür. Son olarak kadın katılımcıların yüzde 56'sı katılmak istediği "online panel", toplantı gibi etkinliklere katılamadığını söylemişken, bu oran erkek katılımcılar arasında yüzde 32'dir, bu fark istatistiksel olarak anlamlılık taşımaktadır ($\chi^2=15,7$; $p.=0,00$).

Katılımcıların COVID-19 pandemisinden ne derece olumsuz etkilendiklerini anlamak amacıyla basit bir endeks hesaplanmıştır (Cronbach $\alpha=0,75$), bu endeksi bağımlı; cinsiyet, yaş, unvan, çalışılan kurumun niteliği, evde bakım isteyen çocuk veya yaşlı olup olmadığı durumunun bağımsız değişkenler olduğu çok değişkenli analizimizin sonuçları ilginçtir. Yaşı dışarıda bıraktığımızda profesörlerin diğer katılımcılara, devlet üniversitelerinde çalışanların vakıf üniversitelerinde çalışanlara ve evde bakım isteyen çocuk olmayanların olanlara göre daha az olumsuz etkilendiklerini gözlemlemekteyiz. Analize yaş değişkenini eklediğimizde yaşlıların daha gençlere kıyasla daha az olumsuz etkilendikleri de görülmektedir, böyle bir durumda unvanın istatistiksel anlamlılık etkisi bulunmamaktadır. Bu durum bize yaş ile unvan arasındaki ilişkiyi bir kez daha göstermektedir.

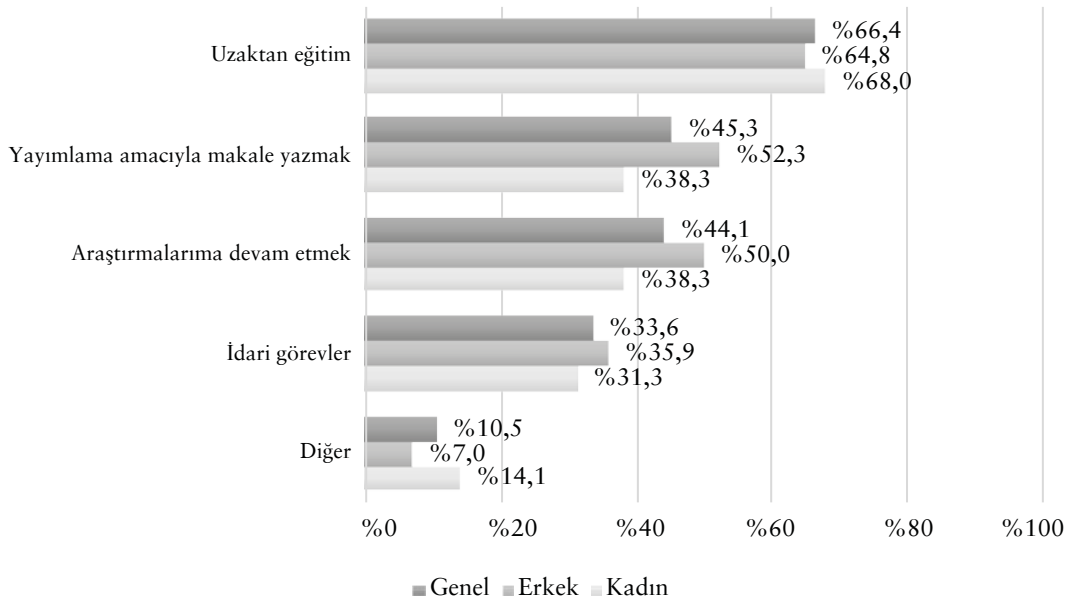
Şekil 3

COVID-19 Döneminde Zaman Kullanımı

Araştırma çalışmasına katılan akademisyenlere “Şu anda vaktinizin çoğunu nelere harcadığınızı söyler misiniz?” sorusu yöneltildiğinde, en fazla vaktin uzaktan eğitime harcadığı görülmektedir, katılımcıların üçte ikisi bu şıkkı işaretlemiştir. Makale yazdığını belirtenlerin oranı genelde yüzde 45, erkekler arasında yüzde 52 ve kadınlar arasında yüzde 38’dir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2=5,1$; $p.=0,02$). Keza, erkek katılımcıların yüzde 50’si araştırmalarına devam ettiğini belirtmişken, bu oran kadın katılımcılarda yüzde 38’e düşerek istatistiksel anlamlılık taşıyan bir fark göstermiştir ($\chi^2=3,6$; $p.=0,06$). İdari göreve vakit ayırdığını belirtenlerin oranı yüzde 34’tür ve cinsiyete bağlı bir fark görülmemektedir.

Diğer değişkenlerin zaman kullanımı üzerindeki etkisine baktığımızda genç akademisyenlerin bu süreçte araştırmalarına daha fazla devam ettiğini (yüzde 77), buna karşın uzaktan eğitime diğerlerinden daha az vakit ayırdıklarını görmekteyiz (yüzde 36). Doçent ve doktor öğretim üyesi unvanına sahip olanlar bu dönemde araştırmalarına diğerlerine göre daha az vakit ayırdıklarını belirtirken (sırasıyla yüzde 26 ve 33); uzaktan eğitim bu kişilerin vaktini daha fazla almaktadır (yüzde 79 ve yüzde 83). Bu da uzaktan eğitimin yükünün araştırma ve yayın yapmama pahasına orta düzeydeki kadrolarda yoğunlaştığını göstermektedir. Yaşadığı evde bakım gerektiren küçük çocuk bulunan kişilerin uzaktan eğitime daha fazla (yüzde 74) ve araştırmaya daha az vakit ayırdıkları da anket sonucunda görülmüştür. Devlet üniversiteleriyle vakıf üniversiteleri çalışanlar arasındaki en önemli fark idari görevler konusundadır. Vakıf üniversitelerinde çalışanların yüzde 42’si idari görevlere vakit ayırdıklarını söylerken, bu oran devlet üniversitelerinde çalışan akademisyenlerde yüzde 29’dur.

Çok değişkenli analizlerimiz, makale yazma ve araştırmalarına devam etme konusunda unvan ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde dahi toplumsal cinsiyet farklılığını göstermektedir. Bir erkek akademisyenin makale yazmaya devam ettiğini söyleme olasılığı bir kadın akademisyene göre yüzde 46, araştırmalarına devam ettiğini söyleme olasılığı yüzde 100 daha fazladır. Araştırma görevlilerinin bu yanıtı söyleme olasılıkları diğerlerine göre daha yüksektir. Uzaktan eğitim söz konusu olduğunda toplumsal cinsiyet farkı görülmesine de araştırma görevlilerinin bu faaliyeti belirtme olasılığının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. İdari görev üstlenme konusundaki devlet-vakıf üniversitesi farkı, diğer değişkenler kontrol edildiğinde dahi geçerlidir, vakıf üniversitesi çalışanları daha fazla idari görev üstlenmektedir.

Şekil 4

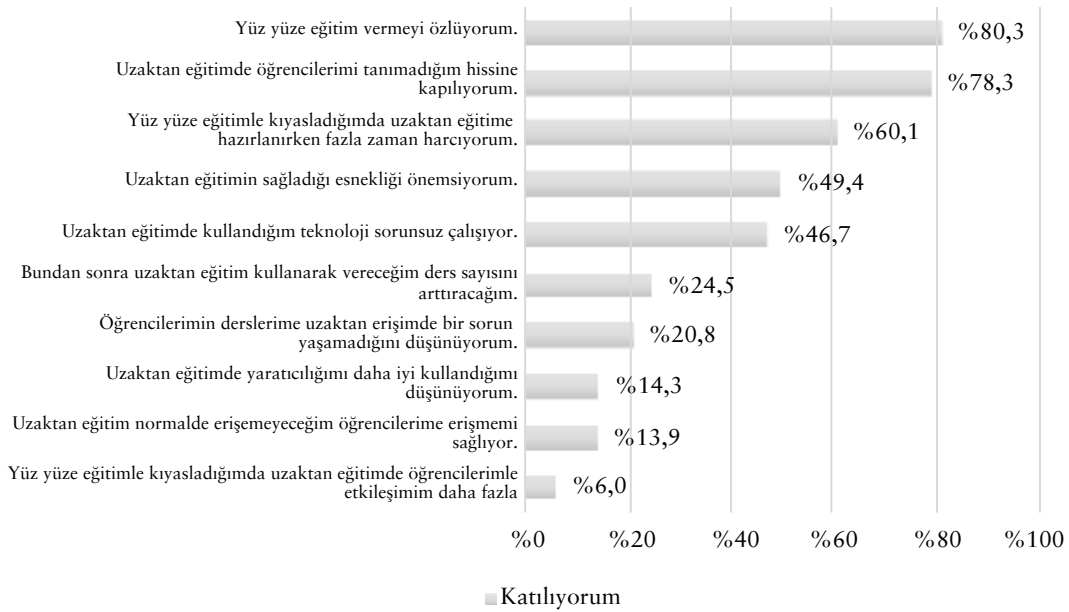
COVID-19 Döneminde Evdeki İş Yükünün Artması

Anket çalışmasına katılan akademisyenlerin yüzde 74'ü "COVID-19 döneminde evdeki çocuk bakımı, yemek hazırlama ve benzeri iş yükünüz arttı mı?" sorusuna olumlu yanıt vermişlerdir. Bu oran kadın akademisyenler arasında yüzde 76'yken, erkek akademisyenlerde yüzde 70'tir, ancak bu fark istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır. Diğer değişkenlere baktığımızda 36-45 yaş ve 46-55 yaş dilimindeki akademisyenlerin evdeki iş yüklerinin arttığını söylediklerini görmekteyiz, bu oran 56 yaş ve üzerindeki grupta yüzde 46'dır ve istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır ($\chi^2=27,6$; $p.=0,001$). Profesör unvanı taşıyanlar arasında bu soruya olumlu yanıt verenlerin oranı yüzde 60'ken, doçentlerde yüzde 80, doktor öğretim üyesi unvanı taşıyanlarda yüzde 78'dir, bu farklar da istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır ($\chi^2=15,9$; $p.=0,034$). Evde bakım gerektiren bir küçük çocuğu olanların yüzde 98'i bu dönemde evdeki

iş yüklerinin arttığını söylemiştir, bu fark da istatistiksel anlamlılık taşımaktadır ($\chi^2=46,2$; $p.=0,000$). Bu rakamlar COVID-19 pandemisinin yarattığı evdeki iş yükünün eşit olarak dağılmadığını göstermektedir. Çok değişkenli analizimiz de bu farkların diğer değişkenler kontrol edildiğinde dahi varlığını sürdürdüğünü göstermiştir.

Anket çalışmasında katılımcılara uzaktan eğitime geçiş sürecinde ne kadar zorlandıkları sorulduğunda yüzde 40'ı zorlandığını, yüzde 60'ıysa zorlanmadığını belirtmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar üzerinde toplumsal cinsiyet, unvan, yaş ya da evde bakım yükümlülüğünün bir etkisi görülmezken, devlet üniversitesinde çalışanlar arasında bu süreçte zorlandığını söyleyenlerin oranı yüzde 69 iken, vakıf üniversitesinde çalışanlarda bu oran yüzde 52'dir ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2=15,7$; $p.=0,00$). Çok değişkenli analizimiz, bu konuda profesör ve doktor öğretim üyesi unvanlı akademisyenlerin araştırma görevlilerine ve devlet üniversitelerinde çalışanların vakıf üniversitelerinde çalışanlara göre daha fazla zorlandığını göstermiştir.

234

Şekil 5

Uzaktan Eğitim Avantaj ve Dezavantajları

Çalışma çerçevesinde uzaktan eğitim ile ilişkili bir dizi görüş sayılmış ve bu görüşlere katılma dereceleri sorulmuştur. Araştırma çalışmamıza katılanların yüzde 80'i yüz yüze eğitim vermeyi özlediklerini belirtmiştir, öğrencilerini tanımadığı hissine kapıldığını söyleyenlerin oranı yüzde 78'dir. Bu eğitimlere hazırlanırken fazla zaman harcadığını düşünenlerin oranı yüzde 60'ken, sadece yüzde 6'lık bir kesim öğrencileriyle etkileşiminin arttığı görüşüne katılmaktadır.

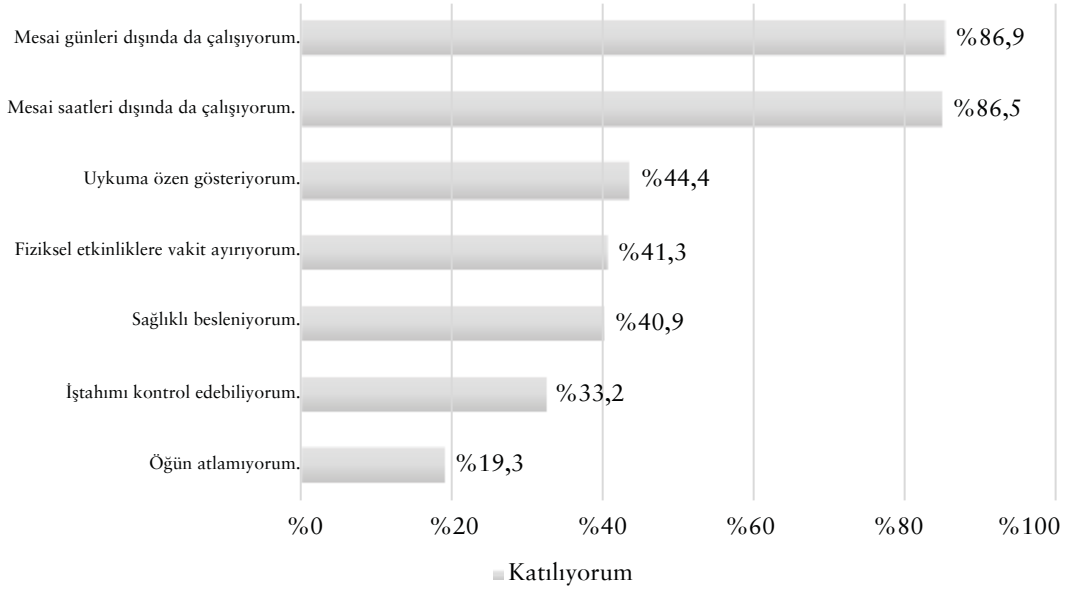
Uzaktan eğitimin olumlu yanlarına gelince ankete katılanların yarısı uzaktan eğitimin sağladığı esnekliği önemseydiğini belirtmiştir, yakın dönemde uzaktan eğitim kullanarak vereceği ders sayısını arttırmayı düşünenlerin oranıysa yüzde 25'tir. Bu tür bir eğitimin yaratıcılığını daha iyi kullanmasını sağladığını söyleyen katılımcı oranı yüzde 14'te kalmıştır. Yüzde 47'lik bir kesim uzaktan eğitimde kullandığı teknolojinin sorunsuz çalıştığını belirtmiştir. Bu rakamlardan genel olarak gördüğümüz akademisyenlerin uzaktan eğitim hakkında olumsuz bir görüşe sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Bu konudaki algıları daha iyi anlayabilmek amacıyla bir faktör analizi yapılarak verilen yanıtlar dört farklı boyutta toplanmıştır. Birinci boyut "uzaktan eğitimin verdiği esnekliği önemsiyorum", "uzaktan eğitim kullanarak vereceğim ders sayısını arttıracam", "yaratıcılığımı daha iyi kullanacağım" görüşleriyle ilişkilidir, toplam varyansın yüzde 20'sini açıklayan boyuta "**Fırsatlar**" adı verilmiştir. İkinci boyut, "öğrencilerle etkileşimim daha fazla", "öğrenciler daha aktif olabiliyor", "normalde erişemeyeceğim öğrencilere erişmemi sağlıyor" görüşleriyle ilişkili olduğundan bu boyuta da "**Etkileşim**" boyutu adı verdik, bu boyut da toplam varyansın yüzde 18'ini açıklıyor. Toplam varyansın yüzde 12'sini açıklayan üçüncü boyut da uzaktan eğitim teknolojisinin sorun yaratmadığıyla ilişkili olduğundan bu boyuta da "**Teknolojik Kolaylık**" adı verilmiştir. Son boyutumuz "uzaktan eğitime daha fazla vakit harcama" ve "öğrencilerimi tanımadığım hissine kapılıyorum" görüşleriyle ilişkili olduğundan toplam varyansın yüzde 10'unu açıklayan bu boyuta da "**Olumsuz Algılar**" ismi verilmiştir.

Çok değişkenli analizlere baktığımızda, **Fırsatlar** boyutunda kadınların, doktor öğretim üyesi unvanı taşıyanların ve devlet üniversitesinde çalışanların daha yüksek ortalamalara sahip olduğunu görmekteyiz, uzaktan eğitime geçişte zorluk yaşayanların fırsat algıları daha negatiftir. **Etkileşim** boyutunda bu gruplar arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmemişken, kadınların **Teknolojik Kolaylık** algılarının daha yüksek olduğu, derslerini uzaktan eğitime geçirirken zorluk yaşayanların daha düşük ortalamalara sahip olduğunu görmekteyiz.

Son olarak **Olumsuz Algılar** boyutuna baktığımızda doçent ve doktor öğretim üyesi unvanı taşıyanların, evlerinde küçük çocuk bulunanların ve geçiş sürecinde zorluk yaşayanların daha fazla olumsuz algıya sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bütün modellerden geçiş sürecinde zorluk yaşama değişkenini çıkarsak dahi, diğer değişkenlerin etkisi gözlemlenmeye devam etmektedir. Unvan yerine yaş grubu değişkenini kullandığımızda aynı etkilerin görülmemesi, algıların yaştan çok sahip olunan unvanın gerektirdiği çalışma biçimiyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Anket çalışması çerçevesinde katılımcılara mesleki yorgunluklarını ölçmemizi sağlayabilecek bir dizi durum sayılmış ve bu durumların kendileri için geçerli olup olmadığı sorulmuştur. Öncelikle katılımcıların yüzde 87'sinin mesai günleri ve mesai saatleri dışında da çalışıyor olması akademisyenlerin çalışma koşulları hakkında bize önemli bir fikir vermektedir. Kadınların yüzde 90'ı bu iki soruya da olumlu yanıt vermiştir, ancak aradaki farkın istatistiksel anlamlılığı düşüktür. Evde bakım gerektiren bir küçük çocuk bulunan akademisyenlerin yüzde 92'si mesai saatleri dışında çalışmaktadır, bu fark da istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır.

Şekil 6

COVID-19 Deneyimleri ve Yaşam Kalitesi

Bu konuda, yaş, akademik unvan, çalışılan kurumun devlet ya da vakıf üniversitesi olup olması gibi değişkenlerden bağımsız olması, aşırı çalışma pratiğinin ne kadar yaygın olduğunu bize göstermektedir.

Görüşülen kişilerin özbakımlarına geldiğimizde ise, uykusuna özen gösterdiğini söyleyenlerin oranı yüzde 44, fiziksel etkinliklere vakit ayırdığını söyleyenlerin oranıysa yüzde 41'dir. Erkek katılımcıların yüzde 39'u uykusuna özen gösterdiğini söylerken, bu oran kadınlarda yüzde 50'dir ve fiziksel etkinliklere vakit ayırdığını söyleyen erkeklerin oranı yüzde 36, kadınlarınsa yüzde 49'dur. Araştırma görevlilerinin yüzde 41'i ve vakıf üniversitelerinde çalışanların yüzde 40'ı uykularına özen gösterdiğini belirtmiştir.

Beslenme boyutuna baktığımızda kadın akademisyenlerin yüzde 39'unun iştahını kontrol edebildiğini söylediğini görüyoruz, erkek akademisyenlerde bu oran yüzde 27'dir ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlılık taşımaktadır ($\chi^2=3,9$; $p.=0,047$). Bu soruya olumlu yanıt verenlerin oranı profesör unvanı taşıyanlar arasında yüzde 23'e düşmektedir.

Öte yandan öğün atlamama ya da sağlıklı beslenme konusunda önemli farklar gözlemlenmektedir. Öğün atlamadığını söyleyen akademisyenlerin oranı 35 yaş altında yüzde 11'ken, bu oran 56 yaş ve üstünde yüzde 28'e yükselmektedir. Keza bu soruya olumlu yanıt verenlerin oranı profesörler arasında yüzde 34 ve doçentler arasında yüzde 23 iken, doktor öğretim üyeleri arasında yüzde 17 ve araştırma görevlileri arasında yüzde 10'a düşmektedir, bu fark da istatistiksel anlamlılık taşımaktadır ($\chi^2=11,2$; $p.=0,025$). Sağlıklı beslendiğini söyleyenlerin

oranı 35 yaş ve altında yüzde 21’ken, 56 yaş üzerinde yüzde 64’e yükselerek anlamlı bir farka işaret etmektedir ($\chi^2=15,9$; $p.=0,001$). Bu konuda akademik unvanın da etkisi olduğunu görmekteyiz, araştırma görevlilerinin yüzde 25’i sağlıklı beslendiği kanısındayken, bu oran doçentlerde yüzde 58, profesörler arasında yüzde 53 olarak gözlemlenmiştir; aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2=18,2$; $p.=0,001$). Beslenme alışkanlıkları konusundaki bu farklılıkların yaşa bağlı yaşam tarzı farklılıklarından kaynaklanıyor olması mümkündür, yaş ilerledikçe bireylerin kendilerin dikkat ettiklerini düşünme eğilimleri artabilir. Sağlık sebebi ile de zorunlu olarak daha dikkatli olmaları gerekebilir.

Bu sorulara verilen yanıtlardan yola çıkarak yaptığımız faktör analizi iki boyut elde etmemizi sağladı. Birinci boyut sağlıklı yaşam ile ilişkiliyken, ikinci boyut mesai saatleri ve mesai günleri saatleri dışında çalışmaya işaret etmektedir. Toplam varyansın yüzde 31’ini açıklayan birinci faktöre “**Sağlıklı Yaşam**”, yüzde 20’sini açıklayan ikinci faktöre ise “**Fazla Çalışma**” adı verilmiştir.

Sağlıklı Yaşam boyutuna baktığımızda kadınların erkeklere kıyasla bu konuda daha yüksek ortalamalara sahip olduklarını görmekteyiz. Keza profesör ve doçent unvanı taşıyan akademisyenlerin de ortalamaları diğerlerine göre daha yüksektir. Unvan değişkenini yaş ile değiştirdiğimizde gençlerin yaşlılara kıyasla daha düşük skorlara sahip oldukları, bu modelde evde bakım yükü gerektiren çocuk bulunmasının Sağlıklı Yaşam boyutundaki skorlara pozitif katkıda bulunduğu da görülmektedir.

Fazla Mesai boyutuna baktığımızda tek anlamlılık taşıyan değişkenin evde çocuk bulunması olduğunu görüyoruz, evinde çocuk bulunan akademisyenler bu boyutta daha yüksek ortalamalara sahiptir. Bu durum da fazla mesainin akademik yaşamın ne kadar içselleştirilmiş bir parçası olduğunu göstermektedir.

Sonuç Yerine

Bu görüş yazısında sunulanların Türkiye’de siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında çalışmakta olan akademisyenlerin ve “mesleğin” durumunu anlamaya yönelik –belki de yarım kalmış– bir araştırma gündeminin bir parçası olduğunu belirtmiştik. Araştırma çabasının COVID-19 pandemisinin yaşamımızı doğrudan etkilediği bir zaman dilimine denk gelmesi, bu konuda analiz edilebilecek ilginç bulgulara ulaşmamızı sağladı.

Yukarıda olabildiğince detaylı olarak tartıştığımız bulgular, araştırma çalışmasına katılanlar üzerinden pandeminin akademik yaşamı “normalmiş” gibi sürdürmenin ne denli büyük bir yanılğı olduğunu gösterdi. Anket çalışmasının yürütüldüğü dönemde araştırmaya katılanların çok azının işlerini eskisi gibi yapabildiğini öğrendik, kayda değer bir kısmı iş yapma biçimini değiştirmişken, yarısından fazlası da eskisi gibi çalışabilmek için çok çaba harcadığını söylemekteydi. Pandemi döneminde evdeki iş yükü artmış, gece geç ya da sabahın çok erken saatlerinde çalışılmak zorunda kalmış, okumalar/araştırmalar ertelenmiş, teslim tarihlerine uyulamamış ve akademik etkinliklere katılmak zorlaşmış. “Uzaktan” eğitime geçiş herkes için kolay olmamış, bu tür eğitimin kazanımları hakkında olumlu görüşe sahip olanların oranı

çok az. Bütün bunların sonucunda mesai günleri ve mesai saatleri dışında çalışma sıradan bir pratik haline gelmiş. Çalışmaya katılan akademisyenlerin arasında uykusuna özen gösterenlerin, sağlıklı beslenenlerin, öğün atlamayanların ya da fiziksel etkinliklere katılanların oranı yarıdan az. Başka bir bağlamda “tükenmişlik” olarak adlandırılabilir bu durum, akademisyenlerin yaşamı haline dönüşmüş. Tükenmişliğe rağmen hâlâ çalışmaya adanmışlığın ardında yatanları bir anket çalışmasının ortaya çıkarması neredeyse imkânsız, daha geniş bir araştırma çabasının bir parçası olarak, sadece bireysel motivasyonları değil, bu duruma yol açan kurumsal düzenlemeleri ve toplumsal yapıları da göz önünde tutan bir çaba harcanarak bu sorunun yanıtı aranmalı.

Öte yandan araştırma bulgularının çoğu da toplumsal cinsiyet rollerinin akademik alanda da eşitsiz sonuçlar yarattığına dikkat çekmekte. Pandemi, kadın akademisyenlerin yaşamını daha da zor hale getirmiş. Kadın akademisyenler işlerini eskisi gibi yapamıyorlar/yapmakta zorlanıyorlar, akademik etkinliklere katılmıyorlar Akademik üretimleri gözle görülebilir düzeyde azalmış. Özellikle de evde bakım gerektiren küçük çocuk varsa evdeki iş yükleri oldukça artmış. Bu da akademik üretkenliğin neden ve nasıl azaldığı hakkında bize bir fikir verebiliyor.

Çalışmanın gösterdiği başka bir eşitsizlik de yaş/hiyerarşi eşitsizliği. Çalışmaya katılanlar arasında profesör unvanı taşıyanlar diğerlerine göre akademik yaşamlarını “eskisi” gibi sürdürebilmişler, bununla birlikte uzaktan eğitime geçişte en fazla zorluk yaşayanlar da onlar. Sağlıklarına biraz daha fazla dikkat ettiklerini de söylüyorlar, bu farklılık yaştan da kaynaklanıyor olabilir.

Devlet üniversitelerinde çalışanlar ve vakıf üniversitelerinde çalışanlar arasında da göze çarpan bazı farklılıklar var; devlet üniversitelerinde çalışanlar pandemiden daha az olumsuz etkilendikleri kanısındalar. Başka bir farklılık da vakıf üniversitelerinde çalışanların daha fazla idari görev üstlenmeleri. Öte yandan ilk grupta yer alan katılımcılar uzaktan eğitim sürecine geçişte daha fazla zorlanmışlar. Bu da her kurumun kendisine özgü koşulları olduğuna dikkat çekiyor.

Araştırma bulguları, Türkiye’de siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında çalışan akademisyenlerin “iyi olma hallerinin” odaklanması gereken bir sorun olduğunu ortaya koyuyor. Az sayıda kişinin katıldığı bir anket çalışması bile pandemi dönemindeki yıpranmayı ve eşitsizlikleri bu kadar net sergilemekteyken; daha kapsamlı, çok yöntemli ve farklı alanları da içeren bir dizi çalışmanın bu bulguları doğrulaması muhtemel. Bu araştırmalar gerçekleştirilene kadar, anket çalışmasından öğrendiklerimiz doğrultusunda akademisyenlerin iyi olma hallerine ve bu hali belirleyen eşitsizliklere odaklanmak ve durumu iyileştirecek pratikleri geliştirmek acil bir öncelik olarak gözüküyor.

- 1 Bu konuda popüler bir bilim sitesindeki yazı fikir verici olabilir: <https://evrimagaci.org/sosyal-bilimler-gerçekten-bilim-midir-7553>
- 2 Yapabilirlik yaklaşımı için Uyan-Semerci (2006) kapsamlı bir değerlendirme sunuyor.
- 3 Bu tartışmaların “sertliği” konusunda Doğan Gürpınar’ın “I am Delighted to.....”: Akademisyen Pornosu Üzerine” başlıklı denemesi ve bu denemeye gelen yanıtlar başlı başına incelemeye değer: <https://daktilo1984.com/yazilar/i-am-delighted-to-akademisyen-pornosu-uzerine/>

Kaynakça

- Amsler, S. S. ve Bolsmann, C. (2012). University ranking as social exclusion. *British Journal of Sociology of Education*, 33(2), 283-301.
- Anwer, M. (2020). Academic labor and the global pandemic: Revisiting life-work balance under COVID-19. *Susan Bulkeley Butler Center for Leadership Excellence and ADVANCE Working Paper Series*, 3(1), 5-13.
- Boukacem-Zeghmouri, C. ve Schöpfel, J. (2013). Beyond the Google generation: towards community-specific usage patterns of scientific information. *Trends, Discovery, and People in the Digital Age* içinde (s. 137-151). Chandos Publishing.
- Bourdieu, P. (1988). *Homo academicus*. Stanford University Press.
- Breuning, M., Fattore, C., Ramos, J. ve Scalera, J. (2020). Gender, parenting, and scholarly productivity during the global pandemic. *APSA Preprints*. Doi: 10.33774/apsa-2020-ffg5r. 13.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ceyhan, S., ve Uzuntarla, Y. (2020). Akademik personelin COVID-19’a yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 259-276.
- Cornwall, W. (2020). Social scientists scramble to study pandemic, in real time. (tarihsiz). *Science | AAAS*. <https://www.science.org/content/article/social-scientists-scramble-study-pandemic-real-time>. 13.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Cui, R., Ding, H. ve Zhu, F. (2021). Gender inequality in research productivity during the COVID-19 pandemic. *Manufacturing & Service Operations Management*.
- Çınar, O., ve Küçükali, A. (2020). Akademisyenlerin Kovid-19 algısı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1633-1654.
- Dang, H. A. H., ve Nguyen, C. V. (2021). Gender inequality during the COVID-19 pandemic: Income, expenditure, savings, and job loss. *World Development*, 140, 105296.
- Demir, Ö., Toprak, M., Yıldız, S., Demir, Z., Bakan Kalaycıoğlu, D., Güç, A., Uğur, Z., Eyerci, C., Toprak, A., Yıldız, Ö. ve Çelikkaya, R. (2020). İzolasyon Döneminin Türkiye'deki Akademisyenler Üzerine Etkileri Araştırma Genel Raporu; <http://omer-demir.net/pubs/izolasyon-doneminin-turkiyedeki-akademisyenler-uzerine-etkileri/>

- Desrochers, N., Paul-Hus, A., Haustein, S., Costas, R., Mongeon, P., Quan-Haase, A., ... ve Larivière, V. (2018). Authorship, citations, acknowledgments and visibility in social media: Symbolic capital in the multifaceted reward system of science. *Social science information*, 57(2), 223-248.
- Ding, K., Yang, J., Chin, M. K., Sullivan, L., Demirhan, G., Violant-Holz, V., ... ve Smith, G. A. (2021). Mental health among adults during the COVID-19 pandemic lockdown: a cross-sectional multi-country comparison. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2686.
- Docka-Filipek, D. ve Stone, L. B. (2021). Twice a “housewife”: On academic precarity, “hysterical” women, faculty mental health, and service as gendered care work for the “university family” in pandemic times. *Gender, Work & Organization*, 28(6), 2158-2179.
- Duffy, B. E. ve Pooley, J. D. (2017). “Facebook for academics”: the convergence of self-branding and social media logic on Academia.edu. *Social Media+ Society*, 3(1), 2056305117696523.
- Hall, N. (2014). The Kardashian index: a measure of discrepant social media profile for scientists. *Genome Biology*, 15(7), 1-3.
- Haushofer, J. ve Metcalf, C. J. E. (2020). Which interventions work best in a pandemic?. *Science*, 368(6495), 1063-1065.
- Karadağ, E., Çiftçi, S. K., Ramazan, G. Ö. K., Ahmet, S. U., Kocatürk, H. E. ve Çiftçi, S. (2021). Covid-19 Pandemisi sürecince üniversitelerin uzaktan eğitim kapasiteleri. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 8-22.
- Kim, E. ve Patterson, S. (2020). The pandemic and gender inequality in academia. *Available at SSRN 3666587*.
- Kim, E. ve Patterson, S. (2022). The pandemic and gender inequality in academia. *PS: Political Science & Politics*, 55(1), 109-116.
- Knights, D. ve Richards, W. (2003). Sex discrimination in UK academia. *Gender, Work & Organization*, 10(2), 213-238.
- Kurnaz, E. ve Serçemeli, M. (2020). Covid-19 Pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (3), 262-288.
- Kutlutürk, S. ve Yıkılmaz, İ. (2021). Covid-19 Pandemisi uzaktan çalışma sürecinde akademisyenlerin iş stresi, tükenmişlik algısı ve kas iskelet sistemi ağrılarının incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 8(2), 297-313.
- Kyvik, S. ve Aksnes, D. W. (2015). Explaining the increase in publication productivity among academic staff: A generational perspective. *Studies in Higher Education*, 40(8), 1438-1453.
- Minello, A. (2020). The pandemic and the female academic. *Nature*, 17, 2020.
- Münch, R. (2014). *Academic capitalism: Universities in the global struggle for excellence*. Routledge.
- O’sullivan, R., Burns, A., Leavey, G., Leroi, I., Burholt, V., Lubben, J., ... ve Prohaska, T. R. (2021). Impact of the COVID-19 Pandemic on loneliness and social isolation: A Multi-country study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), 9982.
- Plotnikof, M. ve Utoft, E. H. (2021). The “new normal” of academia in pandemic times: Resisting toxicity through care. *Gender, Work & Organization*. <https://doi.org/10.1111/gwao.12778>

- Saruc, S. ve Aslantürk, H. (2021). Covid-19 Pandemi sürecinde Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin sosyal hizmet akademisyenleri perspektifinden değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 421-438.
- Schwarz, G. M. ve Stensaker, I. (2020). Researching a pandemic: Letting COVID-19 drive our research. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 56(3), 261-265.
- Utoft, E. H. (2020). ‘All the single ladies’ as the ideal academic during times of COVID-19?. *Gender, Work & Organization*, 27(5), 778-787.
- Uyan Semerci, P. (2006). Yapabilirlik yaklaşımı ve yoksulluk: Söylenenler, söylenemeyenler ve yapabilirlikler’. *Kemali Saybaşılı’ya Armağan İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar*, İ. Akça ve B. Ülman (der.), Bağlam.
- Van Bavel, J. J., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., ... ve Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 460-471.
- Warren, S. (2017). Struggling for visibility in higher education: Caught between neoliberalism ‘out there’ and ‘in here’—an autoethnographic account. *Journal of Education Policy*, 32(2), 127-140.
- Wenham, C., Smith, J. ve Morgan, R. (2020). COVID-19: the gendered impacts of the outbreak. *The Lancet*, 395(10227), 846-848.
- Yamada, Y., Čepulić, D. B., Coll-Martín, T., Debove, S., Gautreau, G., Han, H., ... ve Lieberoth, A. (2021). COVIDiSTRESS Global Survey dataset on psychological and behavioural consequences of the COVID-19 outbreak. *Scientific data*, 8(1), 1-23.
- Yavorsky, J. E., Qian, Y. ve Sargent, A. C. (2021). The gendered pandemic: The implications of COVID-19 for work and family. *Sociology Compass*.

